БОТАНІКА

УДК 581:502.63 (210)

М.М. БАРНА, Л.С. БАРНА, Р.Л. ЯВОРІВСЬКИЙ, Н.В. ГЕРЦ, О.Б. МАЦЮК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027

ЧЕРВОНОКНИЖНІ РОСЛИНИ ГОЛИЦЬКОГО БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА ТА ЇХ ОХОРОНА

У статті наведені дані трьохрічних (2012–2014 рр.) досліджень рідкісних і ендемічних видів Голицького ботанічного заказника (Бережанський р-н Тернопільської обл.). Встановлено, що на відносно невеликій території заказника (60 га) зростає 337 видів вищих судинних рослин, з яких 25 видів занесені до «Червоної книги України. Рослинний світ» (2009), що належать до 10 родин, зокрема: 11 видів з родини Зозулинцеві (*Orchidaceae* Juss.), по 3 види з родин Айстрові (*Asteraceae* Dumort.) і Жовтецеві (*Ranunculaceae* Juss.), 2 види з родини Бобові (*Fabaceae* Lindl.) і по 1 виду з таких родин як Злакові (*Poaceae* Barnhart), Лілійні (*Liliaceae* Juss.), Молочайні (*Euphorbiaceae* Juss.), Тимелеєві (*Thymelaeaceae* Juss.), Розові (*Rosaceae* Juss.) і Рутові (*Rutaceae* Juss.). Водночас на основі власних досліджень і аналізу літературних даних висловлена необхідність розширення території заказника та включення його до складу регіонального ландшафтного парку «Бережанське Опілля», що дозволить проводити на належному науковому рівні природоохоронну роботу в досліджуваному регіоні.

Ключові слова: Червона книга України, рослинний світ, Голицький ботанічний заказник, ендемічні види, рідкісні рослини, природоохоронний статус

На думку науковців концепція сталого розвитку є однією з найперспективніших сучасних ідеологій, яка передбачає необхідність керованого розвитку для забезпечення балансу між задоволенням сучасних потреб людства та врахуванням інтересів наступних поколінь. Одним із важливих індикаторів сталого розвитку є збереження біорізноманіття. Саме тому вивчення видового складу рослин, які потребують охорони, є надзвичайно важливим [8].

Зусилля всієї ботанічної спільноти України увінчалися підготовкою й публікацією третього видання «Червоної книги України. Рослинний світ» (2009), яке відрізняється від попереднього детальнішою характеристикою структури популяцій, екологічних умов зростання, конкретизацією режимів збереження популяцій та заходів їх охорони. Ця робота є відображенням багаторічних досліджень великого колективу ботаніків різних регіонів України і нині є унікальним прикладом успішної реалізації колективного підходу до вирішення важливих наукових і прикладних завдань ботанічної науки [1-4, 7].

Матеріал і методи досліджень

Матеріалом для написання статті слугували рідкісні рослини Голицького ботанічного заказника, занесені до «Червоної книги України. Рослинний світ» (2009). Популяції рослин виявлені під час маршрутних досліджень заказника, що охоплює гору Голиця в Бережанському районі Тернопільської області загальною площею понад 60 га. Основний метод, який застосовували у процесі дослідження — метод пробних ділянок, які закладали по горизонталі та вертикалі через 20 м (розмір пробної ділянки становив 1 м^2).

Необхідно зазначити, що ступінь поширення або рясність було визначено окомірним методом прямого обліку протягом 2012–2014 рр., тобто за останні три роки. Цей метод застосовують у процесі маршрутних обстежень рослинності для з'ясування окремих питань, коли не потрібні надто точні дані. Такий облік зазвичай проводять за бальною системою або за шкалою чисельності виду у фітоценозі, зокрема, за шкалою, запропонованою О. Друде (1913). У цій системі оцінки рясності виду прийнято таку градацію: *Soc (socialis)* — рослини змикаються надземними частинами; *Cop³ (copiosae)* — рослини дуже рясні; *Cop²* — рослини рясні; *Cop¹* — рослини досить рясні; *Sp (sparsae)* — рослини трапляються рідко; *Sol (solitaries)* — рослини поодинокі; *Un (unicum)* — одна рослина на площі виявлення.

Українські, російські та латинські назви рослин наведені за: [6, 11, 14, 19].

Результати досліджень та їх обговорення

Унікальність флори Голицького ботанічного заказника визначають її червонокнижні, рідкісні та ендемічні види [2, 4]. Протягом 2008–2014 рр. у процесі проведення маршрутно-експедиційних та геоботанічних досліджень у різних типах фітоценозів заказника нами встановлено та підтверджено, що в його межах зростає 337 видів вищих судинних рослин, які належать до 4 відділів, 5 класів, 68 родин і 233 родів. Із досліджених 337 видів 25 (7,4 %) занесені до «Червоної книги України. Рослинний світ» (2009), що належать до 10 родин, зокрема: 11 видів родини **Зозулинцеві (*Orchidaceae* Juss.**): билинці – б. довгорогий (*Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br.) та б. найзапашніший (*G. odoratissima* (L.) Rich.), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), плодоріжка салепова (зозулинець салеповий) (*Anacamptis morio* (L.) R. M. Bateman, Pringeon et M.W.Chase), зозулинець.шоломоносний (*Orchis militaris* L.), зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata* (L.) R. Br.), коручки – к. темно-червона (*Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser) та к. болотна (*E. palustris* (L.) Crantz), зозульки бузинові (пальчатокорінник бузиновий) (*Dactylorhiza sambucina* (L.) Soó.), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), по 3 види з родин **Айстрові (*Asteraceae* Dumort.)**: відкасники – в. осотоподібний (*Carlina cirsioides* Klokov) і в. татарниколистий, дев'ятисил татарниколистий (*C. onopordifolia* Besser ex Szafer, Kulcz. et Pawl.), жовтозілля Бессера (*Senecio besserianus* Minder.) та **Жовтецеві (*Ranunculaceae* Juss.)**: вітеринка нарцисоквіткова (анемона нарцисоквіткова) (*Anemone narcissiflora* L.), сон великий (*Pulsatilla grandis* Wender.), горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.), 2 види з родини **Бобові (*Fabaceae* Lindl.)**: підковка чубата (гіпокрепіс чубатий) (*Hippocrepis comosa* L.) та конюшина червонувата (*Trifolium rubens* L.) і по 1 виду з таких родин як **Злакові (*Poaceae* Barnhart) —** ковила найкрасивіша (*Stipa pulcherrima* C. Koch); **Лілійні (*Liliaceae* Juss.) —** лілія лісова (*Lilium martagon* L.); **Молочайні (*Euphorbiaceae* Juss.) —** молочай волинський (*Euphorbia volhynica* Besser ex Racib.); **Тимелеєві (*Thymelaeaceae* Juss.) —** вовче лико пахуче (боровик) (*Daphne cneorum* L.); **Розові (*Rosaceae* Juss.) —** шипшина Чацького (*Rosa czackiana* Bess.); **Рутові (*Rutaceae* Juss.) —** ясенець білий (*Dictamnus albus* L.) [5, 12, 13, 16].

За природоохоронним статусом види, відповідно до ст. 13 Закону України «Про Червону книгу України», розподілені за такими категоріями: *зниклі* (види, щодо яких відсутня будь-яка інформація про наявність їх в Україні у природі чи спеціально створених умовах); *зниклі в природі* (види, які зникли в Україні у природі, але збереглися у спеціально створених умовах або поза межами України); *зникаючі* (види під загрозою зникнення, для яких спостерігається скорочення ареалу або зниження чисельності; їх збереження є малоймовірним без усунення дії негативних факторів); *вразливі* (види, які у найближчому майбутньому можуть бути віднесені до категорії зникаючих, якщо триватиме дія факторів, які негативно впливають на стан їх популяцій); *рідкісні* (види, відомі з небагатьох місцезнаходжень, популяції яких характеризуються відносно стабільними, хоча і низькими показниками); *неоцінені* (види, про які відомо, що вони можуть належати до категорії зникаючих, вразливих чи рідкісних, але ще не віднесені до жодної з цих категорій; у тому числі більш-менш широко розповсюджені у різних регіонах України); *недостатньо відомі* (види, які потребують подальших досліджень і які не можна віднести до жодної із вищезазначених категорій через відсутність необхідної

достовірної інформації; у тому числі таксономічно критичні види). Зазначимо, що прийнята у Червоній книзі України категоризація не співпадає з міжнародною [12, 15, 17].

Нижче наводимо природоохоронний статус видів у районі дослідження, їх наукове значення, умови місцезростання, загальну біоморфологічну характеристику, ступінь поширення, динаміку популяцій та світлини окремих найхарактерніших червонокнижних рослин Голицького ботанічного заказника, зокрема:

1. Родина Зозулинцеві (*Orchidaceae* Juss.).

1) билинець довгорогий (*Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: вид зі складною біологією розвитку.

Умови місцезростання: на луках, галявинах, узліссях.

Загальна біоморфологічна характеристика: мезофіт, геофіт, багаторічна трав'яна рослина до 65 см заввишки. Бульби 4–6-лопатеві, пальчасті, сплющені. Листки лінійно-ланцетні, жолобчасті. Суцвіття колосоподібне, із численних невеликих рожевих квіток 6–15 см завдовжки. Приквітки яйцеподібно-ланцетні, видовжено-загострені, бічні зовнішні листочки оцвітини еліптичні, відхилені набік, середній зовнішній листочок і бічні внутрішнього кола сходяться шоломом. Губа ромбоподібна, 5–6 мм завдовжки, неглибоко-трилопатева, з тупими лопатями. Шпорка спрямована косо догори, ниткоподібна, в 1,5–2 рази довша від зав'язі. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у серпні–жовтні. Розмножується переважно насінням, дуже рідко бульбами.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: s*p (sparsae)*, трапляється поодинокими групами по 1–5 рослин.

2) билинець найзапашніший (*Gymnadenia odoratissima* (L.) Rich.).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: європейський вид на сх. межі ареалу, має складну біологію розвитку.

Умови місцезростання: на лісових галявинах, серед чагарників.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна трав'яна рослина до 35 см заввишки. Бульби пальчасто–лопатеві. Листки вузько-лінійні або лінійні, гострі. Суцвіття колосоподібне, вузько–циліндричне, щільне. Квітки дрібні, ясно–пурпурові, із сильним запахом ванілі. Шпорка коротша, ніж зав'язь, спрямована донизу. Цвіте в червні–липні, плодоносить у серпні–вересні. Ступінь природного поновлення невідомий, насіння проростає лише у симбіозі з певними видами грибів.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, відоме одне місцезростання у кількості до 10 особин.

3) булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.)

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: вид зі складною біологією розвитку.

Умови місцезростання: тінисті (букові) широколистяні ліси.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна трав'яна рослина 15–60 см заввишки. Кореневище коротке. Стебло пряме або трохи звивисте. Листки лінійно-ланцетні, загострені, 7–16 см завдовжки. Суцвіття негусте, з 3–10 (20) великих білих квіток. Приквітки короткі, лише нижні довші зав'язі. Зовнішні листочки оцвітини ланцетні (12–16 мм), внутрішні

— довгасто-еліптичні, коротші від зовнішніх. Губа майже вдвоє коротша від зовнішніх листочків оцвітини. Зав'язь скручена, сидяча, до 1 см завдовжки. Цвіте у травні–червні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням і вегетативно.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, відомо декілька популяцій, чисельність яких стабільна.

4) гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: рослина зі складною біологію розвитку та сапрофітним (симбіомікотрофним) типом живлення.

Умови місцезростання: тінисті мішані ліси, переважно з розрідженим трав'яним покривом.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна жовтувато-бура сапротрофна рослина заввишки 20–45 см. Кореневище горизонтальне, з густо розташованими товстими, м'ясистими коренями, скрученими у вигляді пташиного гнізда. Стебло світло-буре, з 3–5 буруватими лусками, розвинені листки відсутні. Квітки жовтувато-бурі, з медовим запахом, досить великі, зібрані у довге китицеподібне суцвіття, приквітки лінійно-ланцетні. Листочки оцвітини обернено-яйцеподібні, 4–6 мм завдовжки, складені широким дзвоником. Зав'язь не скручена. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням, рідше вегетативно. Насіння проростає під землею за участю симбіотичного гриба. Надземний пагін розвивається на 9–10-й рік і через два місяці після цвітіння засихає.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, чисельність популяцій та їх кількісний склад стабільні.

5) плодоріжка салепова (зозулинець салеповий) (*Anacamptis morio* (L.) R. M. Bateman, Pringeon et M.W.Chase).

Природоохоронний статус виду: зникаючий.

Наукове значення: рідкісний вид на східній межі ареалу, із складним циклом розвитку.

Умови місцезростання: лучно-степові схили, узлісся.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна трав'яна рослина 10–35 см заввишки. Бульби кулясті. Листки (4–7) скупчені при основі стебла, ланцетні, сизо-зелені, відігнуті, тупі; вище — дрібніші, загострені. Суцвіття коротке, овальне або циліндричне, не густе. Квітки фіолетово-пурпурові зі слабким запахом. Губа розділена на три рівні лопаті, ширші за довжину, середня – тупо обрізана. Цвіте у травні–липні, плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням, іноді вегетативно (однорічними коренебульбами).

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, популяція малочисельна, скоротилася до 6 представників.

6) зозулинець шоломоносний (*Orchis militaris* L.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: євразійський палеоарктичний вид на пд. межі ареалу.

Умови місцезростання: лучно-степові та степові схили із зрідженим травостоєм.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна трав'яна рослина 15–40 см заввишки, з яйцеподібними бульбами. Листки довгасто-еліптичні, зібрані у нижній частині стебла. Суцвіття колосоподібне, густе. Квітки рожево-фіолетові. Зовнішні листочки оцвітини зібрані у вигляді шолома. Цвіте у травні–липні. Плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, відомо декілька місцезростань по 3–6 екземплярів.

7) зозулині сльози яйцеподібні (*Listera ovata* (L.) R. Br.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: рослина зі складною біологією розвитку.

Умови місцезростання: переважно вологі та затінені місця у лісах, на узліссях, серед чагарників.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина 25–60 см заввишки. Кореневище товсте і коротке. Листки (2) майже супротивні, еліптично-

яйцеподібні, тупі, 5–15 см завдовжки, 3–9 см завширшки. Суцвіття китицеподібне, з численних (до 40 і більше), дрібних, жовтувато-зелених квіток. Приквітки яйцеподібно-ланцетні. Всі листочки оцвітини (окрім губи) однакової довжини, зелені, зовнішні яйцеподібні, внутрішні лінійно-довгасті. Губа в 2–3 рази довша, жовтувато-зелена, вузько-клиноподібна, майже до середини надрізана на 2 тупі лопаті. Зав'язь не скручена. Цвіте у червні–липні, плодоносить в липні–серпні. Розмножується вегетативно та насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, відомо 4 місцезростання з досить високою та стабільною чисельністю.

8) коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: рідкісна рослина.

Умови місцезростання: ліси, серед чагарників.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина, 25–70 см заввишки. Кореневище коротке, товсте, горизонтальне. Стебло у верхній частині коротко-густо-опушене, буро-фіолетове. Листків 5–9, довші за міжвузля, нижні — довгасто-яйцеподібні або еліптичні, 4–8 см завдовжки, верхні — ланцетні, загострені. Суцвіття — довга, пряма негуста майже однобічна китиця, вісь суцвіття густо опушена. Приквітки ланцетні. Квітки пурпурові, із запахом ванілі. Листочки оцвітини до 6–7 мм завдовжки, яйцеподібні, загострені, складені широким дзвоником, внутрішні трохи коротші за зовнішні. Губа 5,5–6,5 см завдовжки, її гіпохілій чашоподібно увігнутий, з широким переднім входом, епіхілій серцеподібний, загострений, при основі з двома зморщеними горбочками. Зав'язь пряма, не скручена, густо опушена. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням, дуже рідко — кореневищем.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, відоме єдине місцезростання чисельністю до 20 рослин.

9) коручка болотна (*Epipactis palustris* (L.) Crantz).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: рідкісна рослина.

Умови місцезростання: у межах верхового болота, яке утворилося на території заказника внаслідок виходу на поверхню підземних джерельних вод.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина 20–70 см заввишки. Кореневище довге, повзуче. Стебел декілька, прямостоячих. Листки (4–8) довгасто-яйцеподібні, ланцетні. Суцвіття – багатоквіткова китиця, не щільне. Приквітки ланцетні. Квітки до 2,5 см завдовжки, звислі, зовнішні листочки оцвітини ланцетні, 9–11,5 мм завдовжки, зеленкуваті, зсередини зеленкувато-білі або червонуваті, внутрішні – довгасто-яйцеподібні, білуваті, з рожевими смужками; губа довша за зовнішні листочки оцвітини. Зав'язь веретеноподібна, коротко опушена. Цвіте у червні–липні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням та вегетативно.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, досить чисельна популяція у структурі болотного фітоценозу.

10) зозульки бузинові (пальчатокорінник бузиновий) (*Dactylorhiza sambucina* (L.) Soó.).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: європейсько-середземноморський зникаючий вид на сх. межі диз'юнктивного ареалу.

Умови місцезростання: лучні ділянки на грунтах, що мають кислу реакцію.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна трав'яна рослина 10–30 см заввишки, з циліндричними роздвоєними бульбами. Стебло порожнисте, улиснене майже до суцвіття. Листки довгасто-ланцетні, тупі. Суцвіття колосоподібне, щільне, до 6 см завдовжки. Квітки жовті, з губою, рідко засіяною пурпуровими цятками, або рожеві чи пурпурові, із слабким запахом бузини. Цвіте у квітні–травні, в гірських регіонах — у червні. Плодоносить у травні–липні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, відомий з 2 місцезростань, з одного можливо зник.

11) любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: європейсько-середземноморський неморальний вид, що має складну біологію розвитку.

Умови місцезростання: у розріджених букових лісах, на луках, серед чагарників.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна трав'яна рослина 20–60 см заввишки. Бульби цілісні, овальні. Стебло високе, струнке, при основі обгорнуте 2–3 бурими піхвами, листків 4–6, нижні 2–3 великі, еліптичні, зближені при основі стебла. Суцвіття китицеподібне, циліндричне, негусте, 10–25 см завдовжки. Квітки великі, білі, пахучі. Губа довга, лінійна, спрямована донизу, значно довша за інші листочки оцвітини. Шпорець зігнутий, в 1,5–2 рази довший за зав'язь. Цвіте у червні–липні, плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням. Рослина зацвітає на 11-му році життя. Тривалість життя до 27 років.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, розсіяно трапляється поблизу лісових масивів заказника.

2. Родина Айстрові (*Asteraceae* Dumort.).

12) відкасник осотоподібний (*Carlina cirsioides* Klokov).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: ендемічний вид з вузькою еколого-ценотичною амплітудою.

Умови місцезростання: степові та лучно-степові схили.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт. Корінь стрижневий. Стебла поодинокі або по два, 15–50 см заввишки, прямостоячі, прості, клочкувато-павутинисті, брудно-пурпурові, густо улиснені, з одним кошиком. Листки від пірчасто-розсічених до пірчасто-роздільних, деякі пірчасто-надрізані, в обрисі довгасто-еліптичні, 11–45 см завдовжки і 7–15 см завширшки, світло-зелені, черешкові, з коричнювато-пурпуровим черешком, павутинисті з обох боків; їхні бокові сегменти в кількості 4–10 пар, пальчасто-надрізані, з довгасто-ланцетними лопатями, по краях колючо-зубчасті. Кошик 9–13 см діаметром; верхівкові листки підпирають кошик, з широкими черешками й розгалуженими колючками; зовнішні листочки обгортки сидячі, колючо загострені, довгасті, темно-бурі; середні яйцеподібно- або вузько-ланцетні, тонко загострені, зовні бурувато-коричневі, павутинисті; внутрішні лінійні або вузько-лінійні, жовтуваті, з зовнішнього боку бурувато-пурпурові; віночки 11–13 мм завдовжки, жовтуваті. Сім'янки довгасті, темно-сірі, густо-волосисті, на верхівці по краю з кільцем волосків, чубок 14–17 мм завдовжки. Цвіте у серпні–вересні, плодоносить у лютому–березні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, відоме одне місцезростання чисельністю до 10 екземплярів.

13) відкасник татарниколистий, дев'ятисил татарниколистий (*Carlina onopordifolia* Besser ex Szafer, Kulcz. et Pawl.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: південний малопольсько-подільський ендемік в ізольованих локалітетах.

Умови місцезростання: лучно-степові угруповання на схилах заказника.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічний трав'яний монокарпік з тривалим, (3) 5–10 (15) років, вегетативним розвитком. Має потужний стрижневий корінь. Стебло нерозвинене, рослина виглядає як розпростерта розетка листків з великим кошиком у центрі. Листки еліптичні або довгасто-еліптичні, 6–35 см завдовжки, жорсткі, пірчасто-надрізані, густо-павутинисті; їхні бічні лопаті, на верхівці з колючкою, по краях нерівно-колючо-зубчасті. Кошик 15–20 (25) см діаметром; листочки обгортки колючо-зубчасті. Віночки 17–20 мм завдовжки, жовтуваті. Сім'янки довгасті, темно-сірі, густо-волосисті. Цвіте у липні–серпні, плодоносить у вересні–жовтні. Розмножується насінням, але воно часто висипається взимку.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *cop*^{1}, наявна одна корінна чисельна популяція із якої вид поширюється на інші ділянки заказника.

14) жовтозілля Бессера (*Senecio besserianus* Minder.).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: волино-подільський ендемік.

Умови місцезростання: лучно-степові ділянки.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина з укороченим кореневищем. Стебла прямі, 40–65 см заввишки, прості, борозенчасті, з червонувато-фіолетовими смугами, злегка павутинисто-волосисті або майже голі. Прикореневі та найнижчі стеблові листки овальні або видовжено-овальні, з добре розвиненими черешками; по краю неглибоко-нерівно-городчасті або майже цілокраї, голі, рідше злегка павутинисті; середні листки сидячі або з короткими черешками, обернено-ланцетні або видовжені, верхні сидячі, майже лінійні, дрібні. Кошиків 3–6 (10), 10–15 мм завширшки, зібрані в зонтикоподібні щитки; обгортка при основі павутинисто-шерстиста, однорядна; її листочки лінійні або лінійно-довгасті, червонувато-буруваті, на верхівці темно забарвлені, торочкуваті; язичкові квітки слабо розвинені, інколи відсутні; трубчасті квітки численні, 7–10 мм завдовжки, червонувато-помаранчові. Сім'янки видовжені, звужені на кінцях, коричнюваті, густо опушені; чубок у два–три рази довший за сім'янку. Цвіте у червні, плодоносить у липні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, трапляється поодиноко (по декілька рослин).

3. Родина Жовтецеві (*Ranunculaceae* Juss.).

15) вітеринка нарцисоквіткова (анемона нарцисоквіткова) (*Anemone narcissiflora* L.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: високогірний вид з диз'юнктивним ареалом.

Умови місцезростання: стрімкий, слабко задернований схил.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина з мичкуватою кореневою системою, короткими кореневищами та напіврозетковими моноподіальними надземними пагонами. Стебла 10–50 см заввишки, з прикореневою розеткою й приквітковим покривалом. Прикореневі листки з трійчасто-розсіченими пластинками п'ятикутної чи майже округлої форми. Суцвіття зонтикоподібні, іноді квітки поодинокі. Листків приквіткового покривала три чи більше, вони сидячі, тринадрізні чи роздільні, ромбічно-овальні. Оцвітина біла. Плоди багатогорішки. Цвіте у червні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмноження виключно насіннєве.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, відоме одне місцезростання, проте популяція є досить чисельною і стабільною.

16) сон великий (*Pulsatilla grandis* Wender.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: центрально-європейський вид, що має дифузне поширення близько східної межі ареалу.

Умови місцезростання: схили з лучно-степовою і степовою рослинністю.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина з вкороченим каудексом. Прикореневі листки з'являються після цвітіння, молоді густо й відстовбурчено жовтувато-пухнасті, пізніше розсіяно-опушені; пластинки їх яйцеподібні, трійчасто-пірчасто-розсічені, з лінійно-ланцетними сегментами. Квіткове стебло 10-40 см заввишки, прямостояче, разом зі стебловими листками густо вкрите м'якими жовтуватими волосками, одноквіткове; стеблові листки утворюють дзвоникувате покривало. Квітка прямостояча, широко-дзвоникувата, пізніше розкрита; листочків оцвітини 6, довгасто-яйцеподібних, лілових або фіолетових, зовні густо-волохатих. Плодики довгасті, волосисті. Цвіте у квітні–травні, плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *cop²*, поширений по всій обезлісненій території заказника.

17) горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: євросибірський лісостеповий вид.

Умови місцезростання: лучно-степові ділянки.

Загальна біоморфологічна характеристика: криптофіт, багаторічна трав'яна рослина 15–50 см заввишки з товстим косо-горизонтальним коротким кореневищем і прямими надземними пагонами. Листки пальчасто-розсічені на вузькі ниткоподібні долі. Квітки поодинокі, 2–3 см в діаметрі, золотисто-жовті з 12–20 жовтими і 15 зеленуватими листочками оцвітини. Плід багатогорішок. Цвіте у березні–квітні. Плодоносить у травні. Розмножується насінням та вегетативно.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *cop*², поширений по всій обезлісненій території заказника.

4. Родина Бобові (*Fabaceae* Lindl.).

18) підковка чубата (гіпокрепіс чубатий) (*Hippocrepis comosa* L.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: західноєвропейський вид з диз'юнктивним ареалом. В Україні на пн.-сх. межі поширення.

Умови місцезростання: лучно-степові ділянки.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина 10–20 см заввишки. Стебла численні, лежачі або висхідні. Корінь стрижневий. Листки до 5–7 см завдовжки, непарно-пірчасті, з яйцеподібними чи овальними частками, довго-черешкові. Квітки жовті, у зонтикоподібних суцвіттях, квітконоси довші за листки. Біб дуже характерний — підковоподібно зігнутий з виїмками, голий. Цвіте у травні–липні. Плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *cop*¹, поширений спорадично по всій території заказника.

19) конюшина червонувата (*Trifolium rubens* L.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: центральноєвропейський вид, що знаходиться на східній межі поширення і трапляється рідко.

Умови місцезростання: суходільні луки, лучні степи, узлісся, чагарники.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина до 20–90 см заввишки. Стебла прямостоячі чи висхідні. Листки в обрисі яйцеподібні, листочки ланцетні 4–8 см завдовжки та 1–1,5 см завширшки, по краю нерівномірно-зубчасті, зісподу із сіткою жилок. Суцвіття досить велика, видовжена яйцеподібна або циліндрична голівка 4–10 см завдовжки та

2–3,5 см завширшки. Квітки червоні, 1,3–1,6 см завдовжки. Боби яйцеподібно-кулясті, плівчасті, однонасінні. Цвіте у червні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *cop*², спорадично, досить чисельними пуляціями поширений на більшій території заказника.

5. Родина Злакові (*Poaceae* Barnhart).

20) ковила найкрасивіша (*Stipa pulcherrima* C. Koch).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: євразійський степовий вид.

Умови місцезростання: степові та лучно-степові схили.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина. Стебла 40–90 см завдовжки, голі. Листки до 3 мм завширшки, нещільно вздовж складені, зовні голі, гладенькі або шорсткі від густих шипиків і сосочків, зсередини — щетинисто-волосисті. Волоть 15–20 см завдовжки, вузька, стиснута. Остюк завдовжки 50 см, пірчастий, його гола частина коричнево-бура. Цвіте у травні–липні. Плодоносить у червні–липні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *cop*¹, популяції досить чисельні й стабільні у кількісному відношенні.

6. Родина Лілійні (*Liliaceae* Juss.).

21) лілія лісова (*Lilium martagon* L.).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: вид з диз'юнктивним ареалом, єдиний дикорослий вид роду *Lilium* L. в Україні, який скорочує своє поширення.

Умови місцезростання: лісові галявини, узлісся.

Загальна біоморфологічна характеристика: геофіт, багаторічна трав'яна рослина 50–150 см заввишки. Цибулина яйцеподібної форми, черепитчаста, жовта. Стебло зелене, під суцвіттям безлисте, середні листки по 5–6 в кільцях. Суцвіття китицеподібне, квітки повислі, на довгих квітконіжках, ясно-пурпурові з темно-фіолетовими плямочками, ароматні, зібрані у негусту китицю. Трапляються рослини із іншим забарвленням квітів — жовто-оранжевим, червоним та ін. При розквітанні листочки-оцвітини закручуються угору, між ними звисають довгий зігнутий стовпчик та шість довгих тичинок. Плід шестигранна коробочка, яка при дозріванні розтріскується на три частини. Цвіте в червні–липні. Плодоносить у серпні. Розмножується насінням та вегетативно, утворюючи дочірні цибулинки.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, відомо 2 місцезростання, популяції малочисельні, мають тенденцію до скорочення.

7. Родина Молочайні (*Euphorbiaceae* Juss.).

22) молочай волинський (*Euphorbia volhynica* Besser ex Racib.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: Волино-подільський ендемік.

Умови місцезростання: схили, лучні степи, узлісся.

Загальна біоморфологічна характеристика: гемікриптофіт, багаторічна трав'яна рослина з сильно розгалуженим здерев'янілим кореневищем. Стебло дуже розгалужене від основи, прямостояче, з пазушними квітконосами й численними неплідними гілочками під ними, 30–60 см заввишки, густо опушене. Листки довгасто-еліптичні, 1–7 см завдовжки й до 2 см завширшки. Квітки світло-жовті, забрані в густі щиткоподібні суцвіття. Плід стиснено-яйцеподібний тригорішок, густо опушений довгими волосками. Насінини 2,5–2,75 мм завдовжки. Цвіте в травні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, відомо декілька популяцій чисельністю 3–7 рослин.

8. Родина Тимелеєві (*Thymelaeaceae* Juss.).

23) вовче лико пахуче (боровик) (*Daphne cneorum* L.).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: рідкісний диз'юнктивно поширений вид.

Умови місцезростання: узлісся, травяні схили.

Загальна біоморфологічна характеристика: хамефіт, кущик до 30 см заввишки, стебло лежаче, висхідне, часто укорінюється, кора сіро-коричнева. Листки зимово-зелені, шкірясті, почергові, лопатчасті або довгасто-обернено-яйцеподібні, дрібні, 8–16 мм завдовжки. Квітки рожеві, ароматні, по 6–20 зібрані у пучки на кінці стебла. Плід кістянка. Цвіте у квітні–травні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням та вегетативно.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sol (solitaries)*, відомий із 2-3 місцезростань, популяції малочисельні.

9. Родина Розові (*Rosaceae* Juss.).

24) шипшина Чацького (*Rosa czackiana* Bess.).

Природоохоронний статус виду: вразливий.

Наукове значення: ендемік зі складного поліморфного комплексу *Rosa gallica* L. s.l.

Умови місцезростання: лучно-степові угруповання та ксерофітні чагарникові зарості.

Загальна біоморфологічна характеристика: нанофанерофіт, невеличкий кущ до 45 (60) см заввишки, з міцними столонами; стебла тонкі, вкриті прямими різновеликими шипиками. Листки 10–11 см завдовжки, вісь листка вкрита сидячими залозками з домішкою шипиків; прилистки вузенькі, до 2 мм завширшки, зверху голі, зісподу по краю усіяні сидячими залозками; листочки дрібні, вузько-еліптичні або вузько-ланцетні, зверху голі, зісподу волосисті, інколи з домішкою залозок. Квітки поодинокі, 3–4 см діаметром; чашолистки коротші або дорівнюють пелюсткам, з обох боків голі, після цвітіння розхилені в боки, зберігаються до початку почервоніння гіпантіїв; диск дуже товстий, конусоподібний, з вузьким зівом, до 1 мм діаметром; стовпчики маточок виступають із зіва, утворюючи нещільну колонку.

Гіпантії кулясті або овально-кулясті, достиглі — яскраво-червоні, зрідка вкриті стеблистими залозками. Цвіте в червні–липні, плодоносить у серпні–вересні.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *sp (sparsae)*, відомий з одного місцезростання, де популяція нараховує декілька десятків рослин.

10. Родина Рутові (*Rutaceae* Juss.).

25) ясенець білий (*Dictamnus albus* L.).

Природоохоронний статус виду: рідкісний.

Наукове значення: пд.-ср. європейський вид на пн. та сх. межах поширення.

Умови місцезростання: у лучно-степових угрупованнях.

Загальна біоморфологічна характеристика: криптофіт, багаторічна трав'яна рослина з коротким кореневищем. Стебла прямі, поодинокі, або розгалужені, 50–120 см заввишки, розсіяно й коротко опушені, у нижній частині голі, з почерговими непарно-пірчастими листками. Листочків 7–9, шкірястих, довгасто-еліптичних, по краю дрібно хрящувато-пилчастих, 3–4 см завдовжки й 1–3 см завширшки. Суцвіття китицеподібне. Квітки зигоморфні, поодинокі або по 2–3. Чашечка 5-роздільна, залозиста, неопадна. Пелюсток 5, пурпурових, дуже рідко білих, з темними фіолетовими прожилками, 2,6–2,8 см завдовжки. Плід 5-лопатева коробочка. Насінини грушоподібні, чорні, блискучі. Цвіте у травні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Ступінь поширення та динаміка популяцій: *cop*^{1}, популяція досить чисельна й має тенденцію до розширення й збільшення кількості особин [11, 15–18].

Окрім того, на території Голицького ботанічного заказника зростає понад 50 регіонально-рідкісних видів рослин, зокрема: молочай мигдалеподібний — *Euphorbia amygdaloides* L., перстач білий — *Potentilla alba* L., в'язіль увінчаний — *Coronilla coronata* L., стародуб широколистий — *Laserpitium latifolium* L., підмаренник забутий — *Galium exoletum* Klok., воловик Баррельє — *Anchusa barrelieri* (All.) Vitm., наперстянка великоцвіта — *Digitalis grandiflora* Mill., кадило сарматське — *Melittis sarmatica* Klok., ахірофорус плямистий — *Achyrophorus maculatus* (L.) Scop., волошка тернопільська — *Centaurea ternopoliensis* Dobrocz., скорзонера пурпурова — *Scorzonera purpurea* L., юринея вапнякова — *Jurinea calcarea* Klok., чемериця чорна — *Veratrum nigrum* L., півники угорські — *Iris hungarica* Waldst. et Kit., сизюринхій гірський — *Sisyrinchium montanum* Greene, осока низька — *Carex humilis* Leys. та ін.

Із прийняттям Закону України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на період 2000–2015 років» наступив новий етап у розбудові заказника. Статус Голицького ботанічного заказника та його роль у перспективній екомережі повинні бути особливими. Поки що Голицький заказник – ізольований природно-заповідний

об'єкт невеликий за площею, недостатньо сприятливий для повноцінного збереження та відтворення унікального генофонду. Тому завданням найближчого майбутнього є істотне збільшення території заповідних ландшафтів навколо Голиці як шляхом розширення меж наявного заказника, так і приєднання нових ділянок екомережі. Зокрема, передбачається створення геолого-спелеологічного Підвисоцького заказника на площі 200 га для збереження унікальних геолого-геоморфологічних форм карстового рельєфу і пов'язаних з ними специфічної рослинності та тваринного світу. Науковцями Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка обґрунтовувалась можливість входження території заказника до перспективного Опільського природного національного парку, розташованого у прилеглих районах Тернопільської, Івано–Франківської та Львівської областей та створення Голицького заповідника. Найбільш вірогідною є пропозиція входження Голицького заказника до складу регіонального ландшафтного парку «Бережанське Опілля» загальною площею близько 1500 га. Це дасть можливість включити Голицький ботанічний заказник як один із біоцентрів перспективного природного ядра, яке б репрезентувало у майбутній регіональній екологічній мережі Бережансько-Опільський ландшафт. Згідно з науковими підходами площа ландшафту природного ядра не повинна бути меншою за 500 га, а разом з буферною зоною сягати 1000 і більше га [9, 10].

Отже, Голицькому природному ядру потрібні додаткові заповідні площі для належної біотичної і ландшафтної репрезентації Бережанського горбогірного району. Голиця має всі передумови бути одним із найунікальніших біологічних центрів у системі природних ядер перспективних регіональної та національної екомереж.

Висновки

Досліджені популяції рідкісних і ендемічних видів рослин (всього 25 видів) Голицького ботанічного заказника, занесених до третього видання «Червона книга України. Рослинний світ» (2009). Водночас проведені дослідження дають підставу вважати за необхідне розширення території заказника та включення його до складу регіонального ландшафтного парку «Бережанське Опілля», що дозволить у майбутньому проводити на належному науковому рівні природоохоронну роботу в районі дослідження.

1. *Барна М. М.* Голицький біостаціонар Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: історія, наукова та навчальна діяльність / М. М. Барна // Наук. запис. Терноп. нац. пед. ун–ту ім. Володимира Гнатюка. Сер. Біол. — 2008. — № 2 (36). — С. 3–10.
2. *Голицький* ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення: монографія / Барна М.М., Царик Л. П., Зелінка С.В. та ін.; за заг. ред. М. М. Барни. — Тернопіль: Лілея, 1997. — 164 с.
3. *Голубець М. А.* Біотична різноманітність і наукові підходи до її збереження / М. А. Голубець. — Львів: Ліга-Прес, 2003. — 33 с.
4. *Кобів Ю. Й.* Популяції рідкісних видів Українських Карпат: структура, динаміка, збереження: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня доктора біол. наук: спец. 03.00.05 «Ботаніка» / Ю. Й. Кобів. — К., 2014. — 40 с.
5. *Онтогенез* та вікова структура популяції *Dictamnus albus* L. в умовах Голицького ботаніко–ентомологічного заказника / Н. Д. Шанайда, М. М. Барна, С. В. Зелінка [та ін.] // Наук. запис. Терноп. держ. пед. ун–ту ім. Володимира Гнатюка. Сер. Біол. — 1998. — № 2 (4). — С. 26—30.
6. *Определитель* высших растений Украины / Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. — Киев: Наук. думка, 1987. — 548 с.
7. *Охорона* генофонду флори і рослинності Голицького державного ботаніко–ентомологічного заказника на Тернопільщині / С. В. Зелінка., М. М. Барна., Н. Д. Шанайда [та ін.] // Наук. запис. Терноп. держ. пед. ін–ту. Сер. біол., хім., пед. — 1994. — Вип. 1. — С. 35—38.
8. *Природно*-ресурсний потенціал сталого розвитку України / [Данилишин Б.М., Дорогунцов С. І., Міщенко В.С. та ін.]. — К.: РВПС України. 1999. — 716 с.
9. *Свинко Й. М.* Про створення Голицького державного заповідника / Й. М. Свинко, В. М. Черняк, П. М. Дем'янчук // Матеріали міжнар. наук. конф. «Еколого-географічні дослідження в сучасній географічній науці» (Тернопіль, 6–7 жовт. 1999 р.). — Тернопіль: ТДПУ, 1999. — С. 86—88.
10. *Царик Л. П.* Природні заповідні території / Л. П. Царик. — Тернопіль, 1998. — 60 с.
11. *Червона* книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. — К.: Глобалконсантинг, 2009. — 912 с.: іл.

12. *Червона* книга України. Рослинний світ (2009) та охорона рідкісних рослин Голицького ботанічного заказника загальнодержавного значення / Барна М. М., Барна Л. С., Яворівський Р. Л. та ін. // Дослідження флори і фауни Західного Поділля: регіон. наук.-практ. конф. (24–25 травня 2013 р., с. Гутисько Бережанського р-ну Тернопільської обл.): матеріали конф. — Тернопіль, 2013. — С. 72—76.
13. *Червоні* книги України. Рослинний світ (1980, 1996, 2009): таксономічні, географічні та созологічні аспекти / [М. М. Барна, Р. Л. Яворівський, Н. В. Герц та ін.] // Освіта та наука на хім.-біол. ф-ті Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка (1940-2010): регіон. наук.-практ. конф., (с. Гутисько Бережанського р-ну Тернопільської обл., 20-21 трав. 2010 р.): матеріали конф. — Тернопіль: Вид–во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2010. — С. 12—15.
14. *Черепанов С. К.* Сосудистые растения СССР / С. К. Черепанов. — Л.: Наука. Ленингр. отд–ние, 1981. — 510 с.
15. *Яворівський Р. Л.* Систематична структура флори Голицького ботаніко-ентомологічного заказника / Р. Л. Яворівський // Матеріали регіон. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю створення Голицького біостаціонару ТНПУ ім. Володимира Гнатюка (с. Гутисько Бережанського р-ну Тернопільської обл., 6-7 трав. 2008 р.). — Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2008. — С. 23—25.
16. *Яворівський Р. Л.* Червонокнижні рослини Бережанського району Тернопільської області, їх видовий склад та стан охорони / Р. Л. Яворівський, І. В. Відзівашець // Пробл. та перспект. наук в умовах глобал.: матеріали ІУ Всеукраїнської наукової конференції. — Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. — С. 61—64.
17. *Яворівський Р. Л.* Еколого-ценотична структура флори Голицького ботанічного заказника / Р. Л. Яворівський, М. М. Барна, Н. Й. Созанська // Освіта та наука на хім.-біол. ф-ті Терноп. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка (1940–2010): регіон. наук.-практ. конф., (с. Гутисько Бережанського р-ну Тернопільської обл., 20–21 трав. 2010 р.): матеріали конф. — Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2010. — С. 29—31.
18. *Яворівський Р. Л.* Аналіз географічної структури флори Голицького ботанічного заказника / Р. Л. Яворівський, Н. Й. Созанська // Дослідження флори і фауни Західного Поділля: регіон. наук.-практ. конф., (24–25 трав. 2013 р., с. Гутисько Бережанського р-ну Тернопільської обл.): матеріали конф. — Тернопіль, 2013. — С. 21—24.
19. *Czerepanov S. K.* Vaskular plants of Russia and adjiacent states (the formen USSR) / *S. K. Czerepanov.* — Cambrige: Univ. Press, 1995. — 516 p.

Н.Н. Барна, Л.С. Барна, Р.Л. Яворивский, Н.В. Герц, О.Б. Мацюк
Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка

КРАСНОКНИЖНЫЕ РАСТЕНИЯ ГОЛИЦКОГО БОТАНИЧЕСКОГО ЗАКАЗНИКА И ИХ ОХРАНА

В статье приведены данные трьохлетних (2012–2014 гг.) исследований редких и эндемических видов Голицкого ботанического заказника (Бережанский р-н Тернопольской обл.). Установлено, что на относительно небольшой территории заказника (60 га) произрастает 337 видов висших сосудистых растений, из которых 25 видов занесены в «Красную книгу Украины. Растительный мир» (2009), которые относятся к 10 семействам, в частности: 11 видов к семейству Ятрышниковые (*Orchidaceae* Juss.), по 3 вида к семействам Астровые (*Asteraceae* Dumort.) и Лютиковые (*Ranunculaceae* Juss.), 2 вида к семейству Бобовые (*Fabaceae* Lindl.) и по 1 виду к таким семействам как Злаки (*Poaceae* Barnhart), Лилейные (*Liliaceae* Juss.), Молочайные (*Euphorbiaceae* Juss.), Волчниковые (*Thymelaeaceae* Juss.), Розовые (*Rosaceae* Juss.) и Рутовые (*Rutaceae* Juss.). На основании собственных исследований и анализа литературных данных высловлена необходимость расширения территории заказника и включения его в состав регионального ландшафтного парка «Бережанское Ополье», что позволит проводить на глубоком научном уровне природоохранную работу в исследуемом регионе.

Ключевые слова: Красная книга Украины, растительный мир, Голицкий ботанический заказник, эндемичные виды, редкостные растения, природоохранный статус

N. N. Barna, L. S. Barna, R. L. Yavorivski, N. V. Gerts, O. B. Matsuk
Ternopil national teachers' training university named after Vladimir Gnatuk
M. Kryvonos Str. 2, Ternopil city, 46027

PLANTS OF GOLITSIY BOTANIC RESERVE RECORDED INTO RED BOOK AND THEIR PROTECTION

Data of three years research (2012-2014 years) of rare and endemic kinds of Golitskiy botanic reserve is given in the article. It is ascertained that 337 kinds of higher vascular plants grow on a rather small territory of the reserve (60 ha). 25 kinds of these plants are recorded into “Red book of Ukraine, Vegetable kingdom” (2009), which are related to 10 families, particularly: 11 kinds to the family Orchidaceae Juss, 3 kinds to the family Asteraceae Dumort and family Ranunculaccae Juss, 2 kinds to the family Fabaceae Lindl. and 1 kind to such families as Poaceae Juss., Liliaceae Juss., Euphorbiaceae Juss., Thymelaeaceae Juss., Rosaceae Juss. and Rutaceae Juss. On the basis of own research and analysis of literature data there is a necessity of expansion of the territory of the reserve and its including into the structure of regional landscape park “Berezhanskoe Opol’e”. This fact will give an opportunity to hold nature conservation work in the explored region on the profound and scientific level.

Keywords: Red book of Ukraine, The vegetable kingdom, Golitskiy botanic reserve, endemic kinds, rare plants, nature conservation status

Рекомендує до друку
Н.М. Дробик

Надійшла 29.05.2014